

Kifogásolások és szakértő választott-bíráskodás az erdőgazdaságban és fa-kereskedelemben

Írta: dr. Fazekas Ferenc.

(Befejező közlemény.)

Már az előzőkből is látjuk, hogy mennyire fontos az, hogy az illető érdekképviselőknek megfelelő szakértők álljanak rendelkezésére, olyan szakértők, akik szükség esetén valóban használható, értékes szakvéleményeket legyenek képesek prezentálni. Ezen szakértőket megfelelő jegyzékben kell összeállítani s ezen jegyzékbe csak azokat szabad felvenni, akik megfelelő előismeretekkel és kielégítő érzékkel bírnak, amellet függetlenek is minden helyi vagy személyi szempontoktól. Az állandó választott bírának csak egy ilyen listája tud teljes biztosítékot nyújtani, hogy valóban csak azon személyiségek jutnak be a választott bíróságokba, akik ezen bíráskodáshoz hozzátermettek. És csak egy ilyen kiváló lista garantálja, hogy a választott bíró magát ne annak a félnek képviselőjeként érezze, akitől választását nyerte.

A bírák, miután a választott bírósági szerződés aláírásával igazolták, hogy tisztségüket átvették, megbízatásuk vagy kinevezésük után 10 napon belül kötelesek a vitás ügyet elintézni. Az eljárást maguk állapítják meg, a méltányosság szerint döntenek, ítéleteiket írásba foglalják, anélkül, hogy azokat indokolni kötelesek volnának.

A bírák állapítják meg döntvényeikben az eljárás költségeinek nagyságát is, valamint, hogy ezen költségeket melyik fél tartozik viselni. Méltatlan lenne szakértő bíraktól azt kívánni, hogy ők idejüket ellenérték nélkül áldozzák fel. Különben is egy egészen költségmentes eljárás csak a hiányolások tömeges elszaporodását segítené elő.

Vigyázni kell arra is, hogy amikor a választott bíróság főtörekvése az, hogy a feleket egymással kibékítse, a vitát kiegyenlítse, hogy ilyenkor túlzásba ne menjen, mert akkor ezáltal is túlságosan animálná akár eladót, akár vevőt a civakodásra, azzal a hátsó gondolattal, hogy érdemes a pereskedés, hiszen az egyezkedés folyamán ügyis kap majd valamit az erre spekuláló fél.

Ügyvédekre sincs szükség a választott bírói eljárások során. Tudvalévő ugyanis, hogy az ügyvédek a választott bírói eljárásokkal szemben elutasítóan állanak. A választott bíróságok az ő rövid határidejükkel és gyors időbeosztásaikkal, nehezen illeszthetők bele az ügyvédek általános üzemébe. Választott bíróságoknál az ügyvéd a fél mellett nem tud eléggé érvényesülni, mert az ügyvéd a félnek szakmáját illető szakismeretekkel nem rendelkezik. Gyakran keletkeznek a választott bírói eljárások során a felek között szakszerű tárgyalások, melyeket érthető módon, az ügyvéd követni nem képes. Minden kereskedő üdvözli, ha a szakmabeli ellentéteknél, szakjának speciális kérdéseiben, nem közvetít a felek között egy olyas valaki harmadik, aki nem tartozik a branshoz.

A szakképviseltek az ítéletek végrehajthatóságának nehéz kérdésében is csak előnyös befolyást gyakorolhatnak, mikor megfelelő erkölcsi nyomást gyakorolnak a felekre, hogy magukat az ítélezéseknek alá is vessék.

Bennünket, magyar erdőgazdákat és fakereskedőket elsősorban is az érdekei, hogyan van megszervezve a hazai érdekeltség ilyenirányú saját intézménye.

A Fakereskedők Országos Egyesületének vezetősége, minden évben pontosan összeállítva, megküldi összes tagjainak a szakmabeli választott bírói tanács tagjainak a következő közgyűlésig érvényes névsorát. Ugyanakkor megküldi a tagoknak azon formulárét, amely — záradék formájában — felveendő a kötlevéllbe akkor, ha egyesületük választott bíróságának illetékessége köttetik ki. Ezen mintaszöveg a következőképpen hangzik:

„Az ezen ügyletből származó bármily vita vagy per esetén — a váltópereket kivéve — a szerződő felek egy választott bíróság illetékességének és fellebbezhetetlen ítéletének vetik magukat alá, mely bíróság a Magyar Fatermelők, Fakereskedők és Faiparosok Országos Egyesülete választott bírói tagjai közül az e részben mindenkor érvényes névsorból a perrendtartás szabályai szerint Budapesten alakítandó meg, azzal, hogy a felek abban állapodtak meg, miszerint mindegyik fél a nevezett választott bírói tanács tagjai közül egy (respective kettő) bírót választ (aszerint, amint a felek három- vagy öttagú bíróságot

kívánnak kikötni), akik maguknak elnököt választanak, s hogy továbbá mindazokban az esetekben, midőn a fél újra választhat vagy a másik felet megilleti az a jog, hogy a rendes bíróságnál kérhesse a választott bírónak ellenfele helyett leendő kinevezését (770., 771., 772. §§.), a választott bíró mindig a nevezett egyesület választott bíráiból választandó, s hogy végül abban az esetben, ha a fél választott bíróját a hozzá ajánlott levélben intézendő felhívás keltétől számított 5 napon belül meg nem nevezné, vagy ha a választott bírák a bíróság elnökének személyében megegyezni nem tudnának, a vonakodó fél választott bíróját, illetve a bíróság elnökét a mindenkor érvényes névsorból a nevezett egyesület elnöke, ha pedig ez ebbeli jogát bármily okból nem gyakorolná, vagy gyakorolhatná, az alelnök egyike nevezi ki.

Kijelentjük, hogy a fentnevezett egyesület által a folyó évre választott bírák névsorát ismerjük és tudomásul vesszük, hogy e névsor az egyesület közgyűlésének határozatához képest megváltozik és előre kijelentjük, hogy azokat tekintjük a választott bírói tanács tagjainak, akiket az egyesület közgyűlése az illető évre megválasztott.

Egyben megállapodtak a felek abban, miszerint azon rendes bíróságnak, amely az 1911 : I. t.-c. 17. címében hivatoltatik, a per tárgya, értéke szerint a budapesti kir. törvényszék, illetve a budapesti közp. kir. járásbíróság tekintendő."

Az esetre, ha az üzletkötő felek nem csupán valamely konkrét kötésből kifolyólag, hanem általában egész üzleti összeköttetésükre kiterjedőleg egymás között külön állandó választott bírósági szerződést óhajtanak kötni, ilyenkor a következő mintaszerinti szöveg használata szokásos:

„Megállapodtunk abban, miszerint a köztünk fennálló üzleti összeköttetés tartamára egymásközi üzleteinkből eredő minden néven nevezendő vitás és peres kérdésekben — a váltópereket kivéve — alávetjük magunkat egy választott bíróság jogorvoslattal meg nem támadható ítéletének.

Ez a választott bíróság a Magyar Fatermelők, Fakereskedők és Faiparosok Országos Egyesülete tagjaiból választandó bírói tanács mindenkori tagjaiból az 1911 : I. t.-c. 17. cím szabályai szerint Budapesten alakítandó akként, hogy mindegyik

fél az e részben mindenkor érvényes névsorból 1—1 tagot (respective 2—2 tagot) választ (aszerint, amint a felek három- vagy öttagú bíróságot kívánnak kikötni), akik maguknak elnököt választanak. Mindazokban az esetekben, amidőn a fél újra választhat, vagy a másik felet megilleti az a jog, hogy a rendes bíróságnál kérhesse a választott bírónak ellenfele helyett leendő kinevezését, a választott bíró mindig a nevezett egyesület választott bíráiból választandó, illetve nevezendő ki. Abban az esetben, ha a fél választott bíróját a hozzá ajánlott levélben intézendő felhívás keltétől számított legkésőbb 5 nap eltelte után sem nevezné meg, vagy ha a választott bírák az elnök személyében megegyezni nem tudnának, a vonakodó fél választott bíróját, illetve a választott bíróság elnökét a mindenkor érvényes névsorból a nevezett egyesület elnöke — ha pedig ez ebbeli jogát bármely okból nem gyakorolhatná, az elnökök egyike — nevezi ki.

Egyben megállapodtak a felek abban, miszerint azon rendes bíróságnak, amely az 1911. I. t.-c. 17. címében hivatoltatik, a pertárgy értéke szerint a budapesti kir. törvényszék, illetve a budapesti közp. kir. járásbíróság tekintendő.

Egyben tudomásul veszik a felek, hogy a választott bírói tanácsnak jelenlegi tagjai a következők:... (itt következik a szakmabeli választott bírói tanács összes tagjainak névszerinti felsorolása).

Tudomásul vesszük azt is, hogy a névsor a nevezett egyesület közgyűlésének határozatához képest megváltozik és előre kijelentjük, hogy azokat tekintjük a választott bírói tanács tagjainak, akik a nevezett egyesület által az illető évre megválasztottak."

Ha az itt ismertetett állandó megállapodás azután érvényben is van a felek között, szükséges azért, hogy esetenként köteleveikben — záradék formájában — a következő, már rövidebb szöveg mégis felvétsék:

„A jelen ügyletből származható per esetére — a váltópert kivéve — alávetik magukat a felek a közöttük kelt megállapodás szerint alakítandó választott bíróság illetékességének."

Tanulmányunk tárgyának teljes áttekinthetősége céljából

foglalkoznunk kell itt — ha egészen röviden is — a tőzsdebíráskodás lényegével és előnyeivel.

A börzebíróságoknak jelentősége még ma sem eléggé ismeretes, jóllehet, különösen a nagy háború óta, ezen bíróságok a rendes bíróságok rovására, mind jobban és jobban vannak foglalkoztatva.

A börzebíróságok előnyei a rendes bíróságokkal szemben: 1. az eljárás gyorsaságában, 2. alaki egyszerűségében és 3. a döntő tanácsnak szakértővel való bevonásával kapcsolatos összeállításában adódnak.

Az eljárás gyorsasága már azáltal is biztosítva van, hogy a panasz — annak előterjesztése után — azonnal érdemleges tárgyalás alá kerül (nincsenek ellenválaszok és előkészítő iratok), úgyhogy az eljárás rendszerint 10—14 nap alatt befejezést nyer. Az alaki egyszerűsége az eljárásnak nemcsak abban áll, hogy nincs ügyvédhasználati kényszer, hanem abban is, hogy semmiféle bélyegkötelezettség nem áll fenn, és hogy mindenkor megvan a lehetősége annak, hogy panaszok vagy javaslatok jegyzőkönyvbe vétessenek, és hogy a főszempont nem a külső formára, hanem a felek állításainak lényegére van irányítva. Már magának az ítélkező tanácsnak az összeállítása olyan, hogy a vitás anyagot gazdasági oldaláról fogja meg, és hogy ezáltal szakértő, idő és pénz takaríttatik meg.

A szaktudásnak és a jogi ismereteknek tehát valóban olyan ideális összefogásáról van itt szó, amely azután gyakorlatilag az eljárásnak igen jelentős leegyszerűsítésében jelenik meg.

A börzebíróságoknak döntése fellebbezhetetlen. A semmisségi okoknak és az érvénytelenítési panaszoknak rendkívüli jogi eszközei, melyek csak bizonyos formai botlásokra alapíthatók, gyakorlatilag egészen jelentéktelenek és nem akasztják meg a végrehajtást.

A szabályszerű fellebbezési fórumoknak hiánya is az eljárás gyorsításához vezet, már csak azért is, mert bizonyítékok nem vétetnek fel, csupán azon célból, hogy azok a fellebbezésnél esetleg szükségesek lehetnek. Ezáltal és a tanácsnak szabályszerű összeállítása által megszűnik tőzsdebíráskodási eljárásnái a rettegett, elhúzódó tanuskodás és elhúzódott, kinyúlt szakértősködés lehetősége.

Ha érvényben is van azon jog, hogy mindkét fél saját maga választhatja ki szakértő bíróját, ezek valóban bírák is maradnak — és nem lehet szó a felek között „az én bírám, vagy a te bírád” aposztrofálásáról, ami a teljesen szabad, választott bíráskodásnál bizony sokszor előfordul.

Jellemző a börzebírák szigorú tárgyilagosságára, hogy ezek a gyakorlatban rendszerint nem is tudják, hogy kit melyik fél nevezett meg a tanácsba való meghívásul. Egyszerűen úgy kapják ők a meghívót, hogy „A-nak B elleni keresetében ki vannak rendelve” stb.

Hogy a gazdasági életnek csak a legtekintélyesebb egyénségei, akik az összességnek bizalmát élvezik, vétetnek fel az állandó bírói névjegyzékbe, az magától értetődik. Az azonban már nem egészen olyan magától értetődő valami, hogy a választott bírói tisztség abszolút tiszteletbeli hivatal itt, melynél még a készkiadások sem térítettnek meg, és amellyel semmiféle cím és semmiféle külső dísz vagy kitüntetés nem jár. Ugy, hogy valódi idealizmus kell hozzá, hogy valaki tőzsdebíró legyen, de éppen ezen idealizmus a szükséges alapfeltétel ezen bírói tisztség gyakorlásához.

Hogy ezen bíráskodás tengelyévé is a Treu und Glauben alapelvét tetetett, azon nem csodálkozhatunk, hiszen ezen elv uralja tulajdonképpen az egész kereskedelmi törvénykezést.

A választott tőzsdebíráskodásnak egészen különleges óvatossági biztosítékai vannak: állami felügyelet és ellenőrzés alatt állanak. Törvény írja elő, hogy bevonandó a jogilag képesített titkár, aki a bírói vizsgát is letette. Sőt Ausztriában a tőzsdebíróságoknak azon joga is megvan, hogy a feleket, a tanukat, a szakértőket megesketheti. Más államokban a tőzsdebíróságnak ilyen messzemenő jogosítványai nincsenek.

A budapesti áru- és értéktőzsde választott bíróságának is tételes eljárási szabályai vannak. Ezen bíróságnak hatáskörét az ú. n. perrend novella 94—99 §-ok szabják meg. Ezen §-ok felsorolják azon eseteket is, hogy mikor van helye ezen bíróságok ítéletei elleni felfolyamodásnak. A lényege a szabályzat idevonatkozó részletének az, hogy ilyen felfolyamodás csak a felsorolt alaki sérelmek valamelyike miatt eszközölhető. Ilyen felfolyamodások 3 hónapon belül adandók be és soron kívül inté-

zendők el. Még ha folyamatosan beadatuk is, a feltétlenül marasztaló ítélet alapján biztosítási végrehajtásnak van helye. Perújítás kizáratik.

Tőzsdebíróságunk feletti felügyeletet az 1891. évi XVII. t.-c. a budapesti kir. ítélőtábla elnökére ruházta. Ezen törvénynek a felügyelet gyakorlására vonatkozó szakaszai tartalmazzák a kapcsolatos összes részletkérdések szabályozását.

A biztosítás vagy kielégítési végrehajtás elrendelése iránti kérvény az 1881. évi LIX. t.-c. 98. §-a szerint a központi kir. járásbíróshoz címezve, a tőzsdebírósnál nyújtandó be.

Azon erdőgazda vagy fakereskedő, akit e tárgyban közelebbi tudnivalók is érdekelnek, az említett ezen törvényekben és kapcsolatos kormányrendeletekben részletesen is választ kap minden kérdésére.

Még csak azt tartom szükségesnek megjegyezni itt, hogy a választott bírászkodásra vonatkozó általános anyagot az új polgári perrendtartásnak az 1911. évi I. t.-c. 17-ik fejezetének 767—792. §-ai tartalmazzák. Helyszűke miatt az egyes határozmánycsoportoknak csak a fontosabb fejlcéit említem meg s ezek a következők:

„A választott bíróságról általában és a szerződés érvényességéről. A bíróság megalakulása. A választott bíró kötelessége a bírászkodásra. A választott bíró kizárása. A szerződés hatályvesztése. A választottbíróági eljárás. A választott bíróság késedelmeskedése. A választott bíróság határozata. Kereset a választott bíróság ítéletének érvénytelenítése iránt. A rendes bíróság. Végintézkedésben vagy más módon rendelt választott bíróság. Záróhatározatok.”

Ezen paragrafusokon keresztül a törvény így valóságban uralja az egész választott bírászkodást is a vezető irányelvek kereteinek leszögezése által és ezen gazdasági problémát nemcsak megfelelő mederbe tereli, de lehetővé teszi, hogy abból minden tekintetben közmegnyugvást keltő intézmény alakulhasson ki.

A választottbíróági intézmény ezen hivatásának valóban minden tekintetben meg is felel.

Azok a gyakorlatilag ingen fontos előnyök, amelyek használatát a gazdasági élet annyi sok ágazatánál indokoltta teszik;

erdőgazdáinkat is meggondolásra kell, hogy készítsék, vajjon ne honosítsák-e meg ők is az OEE kebelén belül saját állandó választottbíróági intézményüket?

Elsősorban a faanyagok forgalombahozatala alkalmából lépten-nyomon előálló legkülönbözőbb kifogások rendezésére tartanám a legalkalmasabbnak egy ilyen állandó szakértő szervezetnek a kreálását. De e tárgyban a már fentebb mondottaktól eltekintve, az OEE-re a választott bíróság jelentősége főképpen abban is keresendő, hogy ezzel mélyebb betekintést nyerne a gazdasági életnek kölcsönös benső vonatkozásaiba s egyes felmerülő esetek kapcsán könnyen észrevehetné, hol mutatkozik orvoslás végett szüksége a beavatkozásnak. Különböző peres eseteknek az elintézése egyúttal magvát foglalja oly normák és vezérelvek megállapításának, amelyek vagy egészen újak, vagy a már meglévők tökéletesbítésére és kiegészítésére alkalmasak. De olyan az idők járása is, hogy rokonérdekkörök tömörülnek és a termelésre, valamint a fogyasztásra, de az áruforgalomra is, szabályzatokat alkotnak. Ezek a szabályzatok azonban szükségyszerűleg egyoldalúak és csakis más érdekekkel való sokszoros érintkezésük közben veszthetnek nem szándékolt élességükből. Éppen azok a peres esetek, melyek ama közös megállapodások hatályából erednek, s a választott bíróság elé kerülnek, fogják világossá tenni, miképpen volna lehetséges, hogy az egyik érdekáramlat a másik mellett lefolyhasson anélkül, hogy egymást zavarni, avagy egymást megsemmisíteni törekednének.

De akármelyik oldaláról vizsgáljuk is a kérdést, az OEE saját állandó választottbíróági intézménye mindenhogyan opportunusnak látszik.

Ez azonban még csak e sorok írójának szerény véleménye. Csekélységem útjára indította most ezen eszmét s ha illetékeőbb tényezők is érdemesnek látják, hogy ezen kicsiny magból erős, egészséges fát — a saját állandó választott bíraskodásukat —, kitermelni programjukba vétessék: alig kell mondanom, hogy ilyen elvi elhatározás után — szükség esetén — a legnagyobb örömmel veszem ki részemem a probléma kidolgozásának aprólékosabb részletmunkálataiból is.